

Tf Kulturredaktör: MONIKA TUNBÄCK-HANSON 031 - 62 42 17
 Artiklar till denna sida adresseras:
 Kulturredaktionen, Göteborgs-Posten, 405 02 Göteborg
 Fax: 031-15 26 01

Kultur

110094

Churchill – landsfader eller landsplåga

Varje gång min farmor, som var född och uppvuxen i de nord-engelska kolförströket, hörde Winston Churchill hyllas som krigshjälte och nationens räddare, brukade hon säga: Ja, men det var också han som förde krig mot sitt eget folk när han skickade soldaterna på strejkande gruvbetare. Trots att detta skedde i hennes ungdom, då Churchill var konservativ inrikesminister, kunde hon aldrig glömma eller förlåta.

I samband med högtidlighållandet av invasionen i Normandie har det också förekommit en ganska hätsk debatt i de brittiska tidningarna om Winston Churchill verkliga förtjänader den oerhört upphöjda personliga och politiska ställning han har i engelsk nutidshistoria. Orsaken till detta plötsliga offentliga tvivel är en nyutkommen och mycket kritisk biografi – Churchill – skriven av Clive Ponting, i tjänsteman vid det brittiska försvarsministeriet. Pontings bok, som totalt reviderar den gängse bilden av Englands mest berömda statsman, är dessutom den första stora, heltäckande och inofficiella levnadsteckningen av Churchill sedan hans död 1965.

Istället för att bara återge Churchills egen, starkt självförhållande version av de historiska händelserna i verk som My Early Life och The Second World War, har Ponting utnyttjat det valda militärpolitiska arkivmaterial som numera finns tillgängligt och som visar Churchill i ett helt annat och mindre fördelaktigt ljus. Uppenbarligen är det inte utan risker man angriper en sådan nationellt högstående person som Churchill i Storbritannien. Recensenten i den ansedda Times Literary Supplement till exempel slutade sin förkastelse om över biografien genom att rekommendera Ponting att omedelbart byta hemadress.

Churchill blev parlamentsledamot först 1901 och var politiskt aktiv i mer än femtio år. Men det var inte förrän efter andra världskriget som hans status som politiker förändrades i massmedia och hans cigarrökande brittiska 'bulldogfigurer' började sättas på piedestal och betraktas som levande nationalmonument. Innan dess var han länge misstrodd och ganska illa omtyckt, till och med av de egna i det konservativa partiet. Det är denna sentida manipulering och mytologisering av Churchills liv och verk som Ponting, genom en ingående granskning av den

historiska dokumentationen, effektivt slår här på.

Med sitt högaristokratiska ursprung var Churchill mycket tidigt känd som en reaktionär och uttalat rasistisk elitmänniska som föraktade både folket och den demokratiska processen. Han pläderade till exempel helt öppet för att tvångsterilisera 100 000 så kallade svagsinta och skicka tusentals andra - brottsbelastade, prostituerade och fattiga - till arbetsläger för att förbättra den engelska rasen. Han var bitter motståndare till kvinnans rösträtt, koloniernas frigörelse och all slags social välfärdspolitik. Under 1930-talet blev han dessutom en varm beundrare av både Franco och Mussolini - den sistnämnde lovprisade han som samtidens största lagstiftare. Vidare under hela sin politiska karriär ansåg Churchill att krig var den enda riktiga lösningen på konflikter mellan nationer. Därför ivrade han på 1950-talet för ett preventivt atomkrig mot Sovjetunionen, vars förhatliga system enligt honom skapades av judiska bolsjevik och måste utplånas.

Inte oväntat är det redogörelsen för Churchills insatser under andra världskriget som får det största utrymme i Pontings bok. Där lyckas han också bäst, tycker jag, i sin källkritiska skärskådning av mannen bakom myten. Churchill, som två gånger tidigare bytt partitillhörighet enbart i syfte att få en ministerpost, var ju en utpräglat politisk opportunist som såg krigsutbrottet som sin sista chans att bli premiärminister. Han strävade då efter en totalkoncentration av landets politiska och militära maktövning kring sin egen person. Ponting menar att detta blev ödesdigert för hela den fortsatta krigsutvecklingen.

Under krigets inledningsskede var Churchill till exempel övertygad om att konflikten skulle avgöras här uppe i Norden och förberedde därför en invasion av Sverige via Nordnorge. Hamnstäderna Oxelösund och Luleå skulle flygbombas och malmfälten i Gällivare ockuperas. Planerna sattes desutom i verket då brittiska trupper steg i land nära Narvik. De drevs dock snabbt ut av tyskarna och Storbritanniens första militära fiasko var ett faktum. Ponting blottlägger Churchills genomgående förakt för vanliga människor och hans cyniska hänsynslöshet i krig när det gällde att använda

rena terrormetoder mot den civila befolkningen. Redan på 1920-talet hade Churchill exempelvis givit order om historiens första luftanfall med gasbomber - mot ryska städer under västmaktens interventionskrig i Sovjet.

Efter kollapsen i Norge 1940 genomdrev han en liknande flygstrategi med upprepade terrorbombningar av det tyska folket, framför allt arbetarna som han själv betonade, i försök att knäcka deras krigsmoral. Denna typ av förödande luftangrepp fortsatte han att oförtrutet förespråka under resten av kriget. Enbart i staden Dresden dog över 100 000 människor i den fruktansvärda eldstorm som brandbombarna orsakade. Samtidigt var han mycket skeptisk till det egna landets civilförsvaret och till en början avfärdade han behovet av att utveckla den nya radartechniken och Spitfireplanet - två uppfinningar som skulle bli Storbritanniens räddning under Battle of Britain.

Ponting påpekar också att Churchill sällan brydde sig om att tala direkt till det brittiska folket via radion utan begränsade sin oratoriska begåvning till parlamentet. De flesta av hans mest kända tal spelades in på band endast långt efteråt och vissa - till exempel det om att aldrig förr har så många haft så få att tacka för så mycket - sändes aldrig i eteren. Under hela Blitzen, då London brann, talade han aldrig till befolkningen.

Efter Sovjetunionens överväldigande militära segrar i öst fick Churchill plötsligt bråttom att börja förbereda en andra stridsfront i väst - detta har tvingats på oss av sovjeterna som han skrev. Men han ville sätta in den stora framstötten via Italien och länge motsatte sig en invasion av den franska kanalkusten, eftersom han visste att där skulle amerikanerna överta det militära kommandot. Enligt Ponting var det återigen denna rent maktpolitiska förfärlingsakt från Churchills sida som ledde till en onödig förlängning av kriget. Pontings beskrivning av en maktthungrig, egoistisk och alltmer isolerad politiker som varken före eller under kriget haft någon djupare insikt i de vanliga engelska medborgarnas umbrändan och uppföringar, bekräftar av det makalösa valresulta-

Folkföraktare. Churchill var tidigt känd som en reaktionär och uttalat rasistisk elitmänniska.

tet i Storbritannien i juli 1945.

Medan Churchill fortfarande satt vid förhandlingsbordet i Potsdam och delade upp Öst- och Västeuropa som en gammaldags kolonialherre mellan sig själv, Stalin och president Truman, kom chockbeskedet från det brittiska folket. Churchill - krigshjälten och landets store ledare - hade avsatts. Han hade förlorat makten i det största valnederlaget i det konservativa partiets historia. Medan Churchill rasade mot detta otacksamma folk, fick Storbritannien sin mest radikala labourregering någonsin.

Min farmor mindes alltid hur lycklig

hon var efter valresultatet: Alla ville ju ha en förändring. Kolgruvorna blev förstatligade och arbetarna fick det bättre. Pontings biografi är förstås ett obekvämt inlägg i det pågående firandet av 50-årsminnet av andra världskriget, eftersom

Churchills centrala ställning självklart var av oerhörd betydelse i det dåtida händelseförloppet. Men det är också viktigt att se fenomenet Churchill i ett längre sociopolitiskt perspektiv för att få en mer verklighetsbaserad uppfattning om hans historiska roll. Clive Pontings banbrytande bok har inlett denna kanske smärtsamma men nödvändiga omvärderingsprocess.

Ronald Paul

Clive Ponting
 Churchill
 Sinclair-Stevenson, London

Barnkultur